

บทที่ ๕

สรุปและขอเสนอแนะ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถือได้ว่าเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่จะเปลี่ยนรูปลักษณะการเมืองการปกครองของประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตย โดยมีผู้แทนปวงชนเข้าไปมีสิทธิมีเสียงในการปกครองบ้านเมือง จากแนวความคิดนี้เอง ทำให้คณะกรรมการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้น ต่อมาจึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งครั้งแรกในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ เป็นการเลือกตั้งโดยทางอ้อม และใช้วิธีแบ่งเขตจังหวัด ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดที่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากกว่าผู้นั้นจะได้รับการเลือกตั้งเป็น ส.ส. ต่อจากนั้นได้มีการเลือกตั้งอีก ๑๐ ครั้ง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งโดยตรง และใช้วิธีแบ่งเขต (ครั้งที่ ๑ ถึง ๕) และรวมเขตจังหวัด (ครั้งที่ ๖ ถึง ๑๑) ซึ่งการเลือกตั้งแต่ละครั้งมีสาเหตุสำคัญ ๔ ประการ คือ

- ก. เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ
- ข. เนื่องมาจากสภาผู้แทนราษฎรต้องออกตามวาระ
- ค. เนื่องมาจากมีการยุบสภา
- ง. เนื่องมาจากบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ

แต่หลังจากการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะเห็นได้ว่า มิได้มีความหมายไปไกลถึงการแสดงเจตจำนงทั้งนี้ ก็เพราะการเลือกตั้งมิได้มีผลในทางการเมืองมากนัก และมีผลทำให้ ส.ส. ปฏิบัติหน้าที่ในสภาได้อย่างเต็มที่ ระบบการเมืองได้มีส่วนจำกัดบทบาทของ ส.ส. ที่มาจากการเลือกตั้งอย่างมาก

อย่างไรก็ตามระบบการเมืองในอนาคตคงจะดีขึ้นกว่าเก่าเป็นแน่ ผู้เขียนจึงใคร่ขอเสนอแนะแนวทางที่จะช่วยให้การเลือกตั้งมีส่วนช่วย ส.ส. ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงตามเจตนารมณ์ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางที่จะช่วยให้ ส.ส. ในสภาปฏิบัติหน้าที่ได้ดี

๑. การให้การศึกษาแก่ประชาชน

ปัจจัยสำคัญประการแรกที่มีอำนาจทางการเมืองและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำก็คือ ให้การศึกษาแก่ประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมทางกระบวนการทางการเมืองทางทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งทางปฏิบัติได้แก่ การให้มีการเลือกตั้งระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ระดับตำบล และให้เป็นไปในลักษณะที่ต่อเนื่องกัน เป็นต้น ในทางทฤษฎีได้แก่ การบรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางกระบวนการทางการเมืองไว้ในการศึกษาาระดับประถมปลายเป็นต้นไป ทั้งนี้ถ้าหากประชาชนรู้กำลังของตนเอง ตลอดจนสิทธิหน้าที่โดยเฉพาะในการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประชาชนคงพร้อมที่จะกำจัดผู้ปกครองไม่ดีตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ และในการที่จะรูว่ามีผู้ปกครองที่ดีหรือไม่ดี พลเมืองก็จำเป็นต้องเป็นพหุสุทร รุ่มมาก เห็นมาก รู้จักวิจาร์ณญาณที่ดี เพื่อประโยชน์ในการนี้จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองอย่างใกล้ชิด เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็จะมีผลต่อเนื่องมาถึงบทบาทของ ส.ส. ในการดำเนินงานคานานิติบัญญัติจะต้องคำนึงผลประโยชน์ของปวงชนตลอดเวลา เพราะวาประชาชนมีความฉลาดพอที่จะรู้ว่า ส.ส. คนใดเป็นตัวแทนของตนหรือไม่ เช่น ส.ส. ปฏิบัติตนในทางที่มิชอบ เมื่อถึงคราวการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็ไม่ได้รับการเลือกตั้ง เป็นต้น

๒. การแบ่งเขตเลือกตั้งและลงคะแนนเสียงตามบัญชีรายชื่อ

ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกจนถึงครั้งสุดท้าย ประเทศไทยใช้ระบบเสียงข้างมาก เพราะเป็นระบบที่สามารถลดจำนวนพรรคการเมืองให้น้อยลง แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมาย และพรรคการเมืองมักจะจัดตั้งก่อนที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่นานนัก นอกจากนั้นยังขาดรากฐานมาจากประชาชนอย่างแท้จริง เป็นการรวมตัวกันของ ส.ส. หรือผู้ที่ปรารถนาจะเป็น ส.ส. เพื่อเป็นกำลังจะไปต่อรองกับรัฐบาลในการขอผลประโยชน์ทางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองมีสมาชิกจำกัด การหาเสียงจึงเป็นการหาเสียงในลักษณะส่วนตัวของสมาชิกเอง ไม่ใช่ในนามของพรรคใดพรรคหนึ่ง^๒ ซึ่งอันที่จริงแล้ว การใช้ระบบเสียงข้างมากที่สามารถ

^๑ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, "การเมืองไทย" วิทยาศาสตร์ ๑๔, (พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๐๑

^๒ โปรกฤษ์ ชักภัย บุษพัฒน์, เรื่องเกิม, หน้า ๓๓๕ - ๓๔๐

ลดจำนวนพรรคการเมืองให้น้อยลงนั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ อีก เช่น ขนาดเขตของการเลือกตั้ง และวิธีลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

ตามที่โลกกล่าวแล้วว่า ระบบเลือกตั้งตามเสียงข้างมากจะลดจำนวนพรรคการเมืองให้น้อยลงได้นั้น ต้องมีส่วนประกอบอื่น ๆ อีก คือ การแบ่งเขตเลือกตั้งควรมีการปรับปรุงขนาดเขตของการเลือกตั้งให้เป็นเขตเลือกตั้งที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถจะมี ส.ส.ได้หลายคน โดยรวมจังหวัดเล็ก ๆ หลายจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งเดียว และวิธีการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะต้องลงคะแนนตามบัญชีรายชื่อของกลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ จะเลือกตั้งลงคะแนนเสียง ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งตามใจชอบไม่ได้ บัญชีรายชื่อผู้สมัครกลุ่มใดที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดก็จะได้รับการเลือกตั้งเป็น ส.ส. ทั้งนี้ เพราะต้องการให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งพิจารณาเลือกนโยบายของกลุ่ม หรือพรรคการเมืองของผู้สมัครมากกว่าที่จะเลือกตัวบุคคลใดคนหนึ่ง เพื่อเป็นการส่งเสริมระบบพรรคการเมืองให้เป็นปกติแผน มีระเบียบวิสัย และมีผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนไม่อาจหวังเป็นอิสระจากกลุ่มหรือพรรคการเมืองที่ตนสังกัดอยู่ เมื่อได้รับเลือกตั้งเข้าสภา เพราะการได้รับการเลือกตั้งมิได้เกิดจากความสามารถหรือชื่อเสียงส่วนตัวของผู้สมัครแต่ละคน แต่เป็นชื่อเสียงของกลุ่มหรือพรรคการเมืองที่สังกัด การลาออกจากกลุ่มหรือแจ้งขอจากกลุ่มที่สังกัดอยู่เท่ากับเป็นการสิ้นสุดของอนาคตทางการเมืองนั่นเอง นอกจากนั้นการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครคนใดจะสมัครอิสระไม่ได้ จะต้องสังกัดเป็นกลุ่มหรือพรรคการเมืองเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็สามารถจะแก้ปัญหาการเลือกตั้งตัวบุคคลได้ และยังเป็นการส่งเสริมให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นอีกด้วย จากแนวความคิดนี้ ผู้เขียนได้ออกแบบสอบถามอดีต ส.ส. ปรากฏว่า ส.ส. ส่วนใหญ่เห็นควยว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งควรเป็นผู้ที่สังกัดพรรคการเมือง

^๓ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษิ, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย,

ตารางที่ ๕ - ๑

ผู้สมัครรับเลือกตั้งควรเป็นผู้สังกัดพรรคการเมือง

รายการ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
- ควร	๒๘	๗๐.๐๐
- ไม่ควร	๖	๑๕.๐๐
- ไม่ตอบ	๖	๑๕.๐๐

ที่มา : จากแบบสอบถามของ ส.ส. ที่ส่งกลับมา

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว บทบาทของ ส.ส. ในสภาพผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างกฎหมายก็สามารถที่จะมีพลังกลุ่มที่จะต่อสู้กับฝ่ายบริหาร หรือต่อสู้กับร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรม หรือถูกต้องกับเจตนารมณ์ของประชาชนได้ยากกว่าการที่ ส.ส. ต้องแตกแยกออกเป็นพรรคเล็กพรรคน้อย หรือเป็น ส.ส. อิสระ ไม่สังกัดพรรคการเมือง

สำหรับความรู้ของผู้สมัครรับเลือกตั้งเมื่อพิจารณาจากผลการเลือกตั้งทุกครั้งจะเห็นได้ว่า ส.ส. ส่วนใหญ่มีความรู้ที่อยู่แล้ว คือ ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวนมากที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (โปรดดูตารางที่ ๒ - ๑๑) ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดที่จะจำกัดความรู้ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนั้น การจำกัดความรู้ยังเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในทางการเมืองอีกด้วย และจากแบบสอบถามปรากฏว่า ส.ส. ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรจำกัดความรู้ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ตารางที่ ๕ - ๒
ผู้มีสิทธิสมัครเข้ารับเลือกตั้งควรมีวุฒิ

รายการ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
- ไม่จำกัดความรู้หรือคุณวุฒิ	๑๐	๒๕.๐๐
- ป. ๔	๗	๑๗.๕๐
- ป. ๗ หรือเทียบเท่า	๑	๒.๕๐
- ม.ศ. ๓ หรือเทียบเท่า	๗	๑๗.๕๐
- ม.ศ. ๕ หรือเทียบเท่า	๔	๑๐.๐๐
- ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป	๕	๑๒.๕๐
- ไม่ตอบ	๖	๑๕.๐๐

ที่มา : จากแบบสอบถามของ ส.ส. ที่ส่งกลับมา

๓. การกำหนดค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง

การหาเสียงเลือกตั้งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการเลือกตั้ง และมีผลกระทบต่อ ส.ส. ทั้งนี้ เพราะเท่าที่ผ่านมากการหาเสียงเลือกตั้งของ ส.ส. มักใช้วิธีการไม่ถูกต้อง เช่น การแจกสิ่งของ การเลี้ยงเหล้าอาหารแกหัวคะแนน และผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การจัดการแสดงมหรสพแก่ประชาชน การให้สัญญากับประชาชนต่าง ๆ นานา หรือการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคในขณะที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งกลับกลายเป็นสิ่งจำเป็นในการเลือกตั้งของไทย และการกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ ส.ส. ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากเพื่อใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง ส่วนผู้ที่มั่งคั่งมีทุนทรัพย์น้อยแต่มีความรู้ความสามารถ

เมื่อต้องการสมัครรับเลือกตั้งก็จำเป็นต้องหานายทุนหรือคนที่ยืมเงินมาสมัครรับเลือกตั้งเพื่อแข่งขันกับคู่แข่งอื่น มิฉะนั้นก็จะไม่ได้รับการเลือกตั้ง บุคคลเหล่านี้หลังจากที่ได้รับการเลือกตั้งแล้วมักจะมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ ในลักษณะการถอนทุน เช่น การย้ายพรรคการเมืองเพื่อรับตำแหน่งสำคัญ ๆ ในคณะรัฐบาล การขายเสียง เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานค่านิยมของ ส.ส. อ่อนแอตลอดเวลา นอกจากนั้นการหาเสียงโดยใช้เงินเป็นจำนวนมากดังกล่าวยิ่งทำให้ประชาชนเข้าใจผิดในสิทธิหน้าที่ของตน โดยคิดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่แจกเงินหรือสิ่งของ หรือสร้างสิ่งสาธารณูปโภคให้แก่ท้องถิ่นของตนจะเป็น ส.ส. ที่ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย และคิดว่าสภาผู้แทนราษฎรนั้นคงเหมือนกับหน่วยราชการอื่น ๆ ที่สามารถให้ลากลยศเงินทองแก่ผู้ที่เป็นสมาชิกได้ มิฉะนั้นแล้วผู้สมัครรับเลือกตั้งก็คงจะไม่กล้าลงทุนถึงขนาดนั้น ดังนั้น ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง กำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการสมัครรับเลือกตั้งในวงเงินไม่มากนัก เพื่อจำกัดผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็น "เจ้าบุญทุ่ม" ให้หมดไป และให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมุ่งหาเสียงโดยการใช้นโยบายของตนมากกว่าการใช้จ่ายเงินหาเสียง*

๔. ระบบคณะกรรมการ

ถึงที่ใดกล่าวแล้วว่า ระบบคณะกรรมการของไทยเท่าที่เป็นอยู่ไม่อาจจะเป็นเครื่องช่วยให้การดำเนินงานค่านิยมของ ส.ส. เกิดประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่ได้รับการคัดเลือกไม่ได้เป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะอย่างที่แท้จริง ทำให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ของไทยไม่ได้ผลเท่าที่ควร และบางที่คณะกรรมการบางชุดก็มิได้ปฏิบัติหน้าที่เลย

๕ คร.กมล ทองธรรมชาติ, รัฐสภาในระบอบการปกครองของไทย, หน้า ๗๘

* หมายเหตุ ในสหรัฐอเมริกาจำกัดค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงเพื่อการเลือกตั้ง สำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ไม่เกิน ๑๐ เซ็นต์ ต่อผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงที่มีภูมิลำเนาอยู่ในสหรัฐอเมริกา ในอังกฤษ จำกัดค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงเพื่อการเลือกตั้งจำนวนเงิน ๔๕๐ ปอนด์ กับ ๑ ๒ เพนนี สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนในเมือง และ ๒ เพนนี สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนในชนบท

ตลอดสมัยสภา เป็นต้น ระบบคณะกรรมการมาธิการของไทยจึงควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แทนที่จะเป็นเพียงผู้สนองนโยบายเท่านั้น คณะกรรมการทุกชุดควรคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์ตามคณะที่ได้รับแต่งตั้ง มีการมอบหมายงานให้คณะกรรมการปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะคณะกรรมการชุดต่าง ๆ จะเป็นผู้ช่วยให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ถูกต้อง การที่จะอาศัย ส.ส. แต่เพียงอย่างเดียวนั้นย่อมเป็นไปได้ เพราะ ส.ส. เองก็ขาดประสบการณ์ทางด้านวิชาการ และไม่มีเวลาเพียงพอที่จะศึกษาปัญหาต่าง ๆ ใต้อย่างถ่องแท้ นอกจากนั้นถ้าเป็นไปได้ควรมีการแต่งตั้งคณะที่ปรึกษา (Staff) ของคณะกรรมการอีกต่อหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาวิเคราะห์วิจัยปัญหาที่สลับซับซ้อนให้แก่คณะกรรมการ และ ส.ส. โดยแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญในสาขาวิชาที่คณะกรรมการมีหน้าที่ที่จะต้องพิจารณา และต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารได้

นอกจากนั้น คณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจากรัฐสภา แต่ละคณะควรมีบทบาทในการพิจารณาสอบสวนตามรัฐธรรมนูญเพิ่มมากขึ้น เช่น เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะที่มีข้าราชการประจำ และเกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการพิจารณาอยู่ไปชี้แจงข้อเท็จจริงให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อคณะกรรมการของรัฐสภาจะได้ฟังความคิดเห็นของบุคคลที่มีฐานะและความศรัทธา ในอันที่จะนำไปประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และตรงกับเจตนารมณ์ของประชาชน

๕. สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

จากการปฏิบัติงานของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาในปัจจุบันควรมีการปรับปรุงให้เป็นหน่วยงานที่อิสระ สามารถเป็น เครื่องมือหรือกลไกที่จะช่วยในการดำเนินงานค่านิติบัญญัติอย่างแท้จริง มีอิสระแต่ปฏิบัติงานในค่านตุกรรมการเท่านั้น โดยการกำหนดอัตราตำแหน่งเจ้าหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น* และ

* หมายเหตุ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภามีกำลังเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานดังนี้ คือ ชั้นพิเศษ ๒ อัตรา ชั้นเอก ๙ อัตรา ชั้นโท ๒๖ อัตรา ชั้นตรี ๔๕ อัตรา ชั้นจัตวา ๖๔ อัตรา และ ลูกจ้าง ๑๐๔ อัตรา แต่ที่ปฏิบัติงานจริง ๆ มีข้าราชการ ๑๒๐ คน กับลูกจ้าง ๑๐๒ คน รวม ๒๒๒ คน อ้างอิงใน ชัยอนันต์ สุ่มทวนิช, "การพัฒนาราชการของฝ่ายนิติบัญญัติ", หน้า ๓๕

เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิสูงชันค้าย นอกจากนั้นควรมีการปรับปรุงห้องสมุดของรัฐสภา โดยตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานของรัฐสภา ซึ่งมีฐานะใหญ่กว่าแผนก สามารถเก็บรวบรวมข้อมูล เอกสาร หนังสือต่าง ๆ ในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อ ส.ส. และเป็นแหล่งรวมไม่เฉพาะแต่หนังสือวารสารหรือหลักฐานอ้างอิงต่าง ๆ เท่านั้น ห้องสมุดรัฐสภาต้องเป็นสถานที่ซึ่ง ส.ส. สามารถขอความช่วยเหลือ แนะนำ ในการค้นคว้าในแขนงงาน หรือเรื่องราวอื่นเกี่ยวกับนโยบายสำคัญ ๆ ของรัฐบาล ตลอดจนเป็นที่ซึ่ง ส.ส. สามารถศึกษาค้นคว้าทางกานวิชาการได้อย่างเต็มที่อยู่ นอกจากนั้น ควรส่งเสริมการดำเนินงานทางคานสหภาพรัฐสภา (Inter Parliamentary Union) และสหภาพรัฐสภาเอเชีย (Asia Parliameatary Union) ให้มากขึ้น

จากข้อเสนอแนะในการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน การแบ่งเขตเลือกตั้ง และวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การกำหนดค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง การปรับปรุงระบบคณะกรรมการ และการปรับปรุงสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาที่โคกลาวมมาทั้งหมด ผู้เขียนเห็นว่า เป็นการแก้ปัญหาทั้งภายในและภายนอกรัฐสภา ที่จะช่วยขจัดความล้มเหลวของการเลือกตั้งและบทบาทของ ส.ส. ในการดำเนินงานคานนิติบัญญัติใก้ติดตามสมควร.